

Светлана Шеатовић, *Андрић и Јагран*, Андрићев институт, Андрићград-Вишеград, 2020, 110 стр.

Након сумарног погледа на „медитеранске писце” у књизи *Медиџеран у модерној српској књижевности* (2019) Светлана Шеатовић се определила да нам у новој књизи *Андрић и Јагран* (2020) представи другачије виђење дела нашег нобеловца, откривајући присуство медитеранског топоса у његовим лирским записима, есејима и приповеткама. У тематском смислу, ова монографија се надовезује на књигу Злате Бојовић *Иво Андрић и Дубровник* (2017), из исте едиције, у којој је представљено континуирано пишчево интересовање за историју и књижевност Дубровачке републике. У теоријском смислу, ауторка се наслања на студије геофилозофије Максима Качарија (*Геофилозофија Европе*) и Катарине Ресте (*Геофилозофија Медиџерана*). Интердисциплинарни приступ теми, образлажен у уводном поглављу, подразумевао је сложено сагледавање односа биографских чињеница са поетичким менама писца, које су имплицирале и различита сагледавања менталитета медитеранског човека.

Књига се састоји од уводног поглавља и три студије, у којима се расветљавају различите везе Иве Андрића и Медитерана. У уводу *Јагран од тамнице до светлости* већ је насловом сугерисана разноликост јадранских путева Иве Андрића. Прегледно је описана методологија рада, теоријски приступ и назначене су теме поглавља. Оцртано је ауторово биографско искуство Јадрана – почев од сплитске тамнице, преко боравака на Хвару, Брачу, Дубровнику, Трсту, па све до последњих дана, проведених у Херцег Новом. Као што је биографија писца сагледана у целисти, тако је постављено и истраживање опуса, и обухвата како Андрићева младалачка дела, тако и последње приповетке, чија се радња одвија у Дубровнику.

У поглављу *Андрићев беј у Далмацију – ’Занос и сџрадање Томе Галуса’ и рана лирика* описано је пишчево тамничарско искуство које је утицало на прву фазу његовог песничког и приповедачког опуса. Шеатовић је консултовала опсежну литературу о Андрићу, те је до танчина реконструисала бег из Кракова, боравак у затвору у Сплиту, те лечење нарушеног здравља у Цриквеници, Крку, Брачу и Дубровнику. Андрићева сећања на трауматично затворско искуство пренеће се касније на његову поезију и прозне и поетске записе *Ex Ponto* и *Немири*, као и

на „тамничарски приповедни циклус”. Шеатовић интерпретира места преплета биографског искуства и литерарне имагинације и даје тумачења Андрићевих приповедака *Занос и сйрадање Тома Галуса* и *Мост на Жейи*. Показује, такође, и континуитет теме политичког и судбонског прогонства у Андрићевом опусу.

У поглављу *Самоћа и йонори сјаја* анализирани су Андрићеве приповетке чија се радња одвија у амбијенту јадранске обале, који се посредно да наслутити, а баве се темама усамљености, самости и самавања. Шеатовић у овај круг приповедака сврстава *Лейвовање на јују*, *Жена на камену* и *Јелена, жена које нема*. Последња наведена приповетка није смештена у медитерански простор, али му, по ауторкином мишљењу, припада, јер главна јунакиња поседује елементе соларног бића. Идејно језгро ових приповедака Шеатовић проналази у есеју *Лешјећи над морем*. Шеатовић и у овој студији, истражујући позног Андрића, показује испрепетаност биографских околности са концепцијом књижевних јунака. Као што Андрић, пред крај живота, доста времена проводи у Херцег Новом, проналазећи у тим боравцима срећу и испуњеност, тако и његови јунаци, уз море и светлост, превазилазе унутарње кризе. Анализа појединачних приповедака, у закључном делу ове студије, показује разнолике психолошке и метафизичке преображаје Андрићевих јунака, који настају у специфичном медитеранског амбијенту.

Студија *Две слике Јадрана – йозни Андрић и Црњански* доноси компаративно сагледавање визије Јадрана и његових обала у делима Андрића и Црњанског, али и у ширем књижевном кругу српских писаца које за море везује идеја више цивилизације. Студија је мозаично организована, а свако потпоглавље отвара нову перспективу у тумачењу ове сложене теме. Шеатовић бира парадигматична дела Милоша Црњанског, која најпрецизније показују различитост у сагледавању Медитерана (*Лирика Ишак* и *Љубав у Тоскани*). Развојни лук Андрићевих јадранских тема дат је пак веома детаљно – почев од ране фазе, преко приповедака о усамљености, до „дубровачког циклуса” о писару Дражеславу Бојићу. У последњој Андрићевој стваралачкој фази, у којој настају приповетке о дијаку Дражеславу, Шеатовић проналази најсложенију слику народа на Јадрану и његовом залеђу, која је испуњена трагиком, неразумевањима и комплексним идентитетским разликама.

Књига *Андрић и Јадран* помера конвенционална, устаљена виђења нашег канонског писца пружајући нам увиде у динамичну слику Медитерана у његовом стваралаштву, која се мењала како се мењао и аутор, сазревајући и усложњавајући се. Писана је са научном поузданошћу и посвећеношћу, стилски јасно и прецизно. Привидна једноставност ове књиге недвосмислено сведочи, заправо, о искристалисаним идејама, на-

сталим као резултат Шеатовићкиног вишегодишњег рада на овој важној теми српске књижевности.

Тања О. Ракић*

Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима
Студентски трг 3
11000 Београд

УДК 325(571) (497)"18"

Славенко Терзић, *На кайијама Констiантiиновоља*.

Русија и балканско ишiiање у 19. веку, Историјски институт
Београд, Православна реч, Нови Сад, 2021, 742 стр.

Српска историографија и наука у целини постала је богатија за капитално дело *На кайијама Констiантiиновоља*. *Русија и балканско ишiiање у 19. веку*, аутора др Славенка Терзића, дописног члана САНУ. Ову проворазредну студију о балканској политици Руске царевине у 19. веку недавно су заједнички објавили Историјски институт из Београда и издавачка кућа Православна реч. Већ у првом делу наслова монографије *На кайијама Констiантiиновоља*, показује се јасна намера аутора да по први пут у српској историографији целовито и систематично представи суштину руске балканске политике у дугом и турбулентном 19. веку. Наиме, аутор је инспирацију за наслов своје монографије узео у симболичном натпису *Пути у Констiантiиновољ* исписаном по личној жељи руске царице Катарине II на славолуку постављеном на капији у Севастопољу, а у част њеног доласка у ово црноморско војно утврђење 22. маја 1787. године.

Практично, овај догађај је озваничио постављање стратешких темеља балканске и блискоисточне политике царске Русије која је намеравала да оствари доминацију у басену Црног мора и утврди свој утицај у Константинопољу и у подручју мореуза Босфора и Дарданела који су

*rakic.tanja@gmail.com